

סוגיות עכשוויות באמנות המערכה

בין הקטבים

מלחמת "חרבות ברזל" ה'

אדם וחברה

מרכז דדו
לחשיבה צבאית
בין-תחומית

מאמרי בין הקטבים
זמניים לקריאה גם
באתר מרכז דדו

בפתח הגיליון

אל"ם שרית שיף ותא"ל ד"ר איל פכט¹

תרבות המחלוקת מלווה את העם היהודי מאז ומתמיד, והיא עדות לעומק מחשבה, לריבוי קולות וליכולת לקיים זהות משותפת לצד מתחים רבים. במרחב הישראלי מתגלמת תרבות זו במלואה ביחסי צבא-חברה - מרחב שבו נפגשים ערכים, אמונות, תפיסות עולם ואינטרסים ציבוריים תחת משימה משותפת אחת: ביטחונה וקיומה של מדינת ישראל.

תחום המחקר של צבא-חברה נועד להבין ולתאר את מערכת היחסים המורכבת בין החברה למדינה ולצבא. בישראל ובצה"ל מתקיים מודל ייחודי שאין דומה לו בעולם: הצבא איננו רק ארגון ביטחוני האמור להגן על תושבי ישראל, אלא מוסד לאומי, חברתי ותרבותי, המשקף את החברה הישראלית ותורם לעיצובה בו בזמן. איתנות הקשר בין החברה למדינה ולצבא בישראל היא מקור עוצמתו של החוסן הלאומי. ואולם ב-7 באוקטובר 2023 נבחן קשר זה בעוצמה חסרת תקדים. צה"ל כשל במשימתו להגן על אזרחי המדינה, אך עם ישראל יצא למלחמת קיום - לא מכוח פקודה, אלא מכוח מחויבות ומתוך קריאה אנושית עמוקה להדוף בגבורה את האיום ולשוב ולהגדיר את משמעות האחריות והלכידות.

מערכת היחסים בין חלקי המשולש - הצבא, המדינה והחברה - עומדת למבחן בשנים האחרונות במגוון סוגיות: שאלות של שוויון בשירות, אתגרי אמון ציבורי ודיון מתמשך על גבולות הסמכות והמוסר. גם שסעים חברתיים שמקורם אינו בצה"ל משתקפים בו בדרכים אלה ואחרות. יחסים אלה ממשיכים להיבחן מדי יום במלחמה ובשגרה, בהנהגה ובשדה הקרב, באקדמיה ובמרחב הציבורי.

הגיליון שלפניכם, אשר כל מאמריו נכתבו תוך כדי המלחמה, מבקש לשפוך אור על תופעות חברתיות ואנושיות במנעד רחב, הקשורות לשירות בצה"ל ולמשימותיו במלחמת "חרבות ברזל". הוא נועד לאפשר דיון ראשוני במגמות חדשות, להעמיק במבנים החברתיים והתרבותיים שמרכיבים את הקשר הייחודי בין הצבא לחברה בישראל ולהניח יסודות להשתנות וליצירת שפה ומושגים חדשים - שפה שתאפשר לנו להבין, ללמוד ולעצב מחדש את יסודות האמון, האחריות והשותפות הלאומית.

¹ אל"ם שרית שיף, ראש ממד"ה; תא"ל ד"ר איל פכט, מפקד מרכז דדו.

קובץ המאמרים הייחודי, המשותף לממד"ה ולמרכז דדו, מציג מגוון נקודות מבט של אנשי צבא (מפקדים ואנשי מקצוע) בסדיר ובמילואים ושל חוקרים אקדמאים. המאמרים עוסקים בהיבטים שונים הנמצאים כיום בתהליך עיצוב מחדש: יחסי צבא-חברה בכלל, שילוב קבוצות חברתיות, ניהול משאבי אנוש צבאיים (בולט במיוחד חלקו של מערך המילואים בקובץ, ולא בכדי) ופסיכולוגיה צבאית (מנהיגות ופיקוד, האדם בקרב ועוד). קריאה מועילה.